

КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ ТА АНТИКОЛГОСПНА БОРОТЬБА НА СЛАВУТЧИНІ: ПЕРЕДУМОВИ ТА ПЕРЕБІГ ПОДІЙ

Починаючи з 1990 року суворо заборонена комуністичним режимом тема Голодомору, його причин та наслідків знаходить потужне висвітлення у працях та дослідженнях академічних вчених, на шпальтах республіканських газет та журналів. Разом з тим на регіональному, місцевому рівнях дана робота до сьогодні перебуває на початковому рівні. Так, наприклад, за період з 1990 по 2008 рік на шпальтах місцевої преси Славутчини надруковано було лише близько 50 статей присвячених темі перебігу голоду 1932-1933 років. Більш того лєвова частка цих матеріалів припадає на період 1990-1993 та 2007-2008 років [1]. Разом з тим не можна не відзначити, що в даних роботах головну увагу звернуто виключно на перебіг Голодомору на теренах населених пунктів сучасного Славутського району. Натомість проблема передумов голоду, а зокрема питання суцільної колективізації та руйнації селянських господарств практично не знайшла свого відображення. Певних якісних змін дослідження голоду 1932-1933 років на Славутчині та активізація руху за увіковічення цієї трагедії відбулося із змінами в загальнодержавній політиці в 2005-2009 рр. Зокрема було проведено колосальну за своїм масштабом роботу зі збору свідчень жертв Голодомору [2]. Разом з тим не можна не відзначити, того факту, що позиція місцевої славутської краєзнавчої еліти, залишилася незмінною до теми Голодомору зверталися лише в силу необхідності виконання державних настанов. Таким чином проблема передумов Голодомору на Славутчині надалі потребує цілісного дослідження.

Відповідно до Ризького мирного договору 8 березня 1921 р., терени сучасного Славутського району остаточно увійшли до складу Української Соціалістичної Радянської Республіки (УСРР). Більш того з цього ж моменту Славутчина стає прикордонною територією, що стало визначальною рисою

історії даного району в міжвоєнний період. Принагідно слід зазначити, що згідно постанови ВУЦВК від 7 березня 1923 р. Славутчина увійшла до складу Шепетівської прикордонної округи [3]. В результаті адміністративно-територіальних перетворень періоду 1923-1932 рр. Славутчина пережила кілька трансформацій: від існування трьох районів (Берездівського, Ганнопільського та Славутського) до об'єднання в один Славутський район. При цьому саме прикордонне розташування одночасно рятувало і погіршувало ситуацію на селі. З одного боку існування розгалуженої контрабандної мережі в районі рятувало його мешканців від голоду, а з іншого – участь прикордонних загонів ДПУ у контролі за соціально-політичною ситуацією на цих теренах лише посилював компартійно-радянський тиск на селянина.

Особливо відчутною вище зазначена ситуація стає наприкінці 1920-х рр., коли XV з'їзд ВКП(б) приймає рішення про необхідність переходу від дрібних і розпорошених селянських господарств до великих об'єднань, запровадження колективного обробітку землі, а також охопленні колективізацією до кінця п'ятирічки 20% земельного фонду селянства [4]. Для впровадження в життя даних нововведень, згідно розпорядження ЦК ВКП(б), на село скеровувалися керівники партійних комітетів всіх рівнів, від яких вимагалось арештовувати "спекулянтів, куркульчиків та інших дезорганізаторів ринку і політики цін", негайно віддавати їх під суд, не обтяжуючи при цьому судові процеси зайвими формальностями [5]. Щоправда реалії прикордонної зони вносили свої корективи у діяльність партійного керівництва, в першу чергу тим, що «рівень праці партійних організацій, радянської праці нижчий ніж в інших округах України, робітничі кадри невеликі, біднота слабо зорганізована» [6].

В межах боротьби з куркулем також провадиться боротьба з найпотужнішою з консолідуючих та організуючих сил на селі – релігією. Прикриваючись тезами про забезпечення охорони кордону, а також загальнодержавної політики по боротьбі з релігією, 15 листопада 1928 р. Шепетівський окрвиконком приймає постанову якою виборчого права позбавлялися – православні і католицькі священники та монахи, єврейські

рабини і т.д. [7] Однак ці заходи лише викликали різке погіршення відношення до заходів радянської влади з боку сільської інтелігенції, в першу чергу, учительства. Зокрема, оцінюючи політичні настрої в середовищі учительства протягом 1928 р., Інформвідділ ОДПУ відзначив «недоброзичливе ставлення, а в ряді випадків й активну протидію, шляхом агітації» проти радянських кампаній на селі з боку учительства [8].

Розуміючи небезпеку об'єднаного виступу селянства, радянською владою розробляються заходи спрямовані на дезорганізацію селянських мас та створення соціальної напруги на селі. Зокрема, в другій половині 1928 р. приймається постанова згідно якої чверть надходжень від стягнень або продажу майна куркулів з торгів перераховувалась у фонди кооперування та колективізації бідноти. Тобто фактично було створено прецедент за яким місцева влада була особисто зацікавлена в як найбільших депортаціях та конфіскаціях, оскільки це приносило їм значні матеріальні та фінансові вигоди. Саме ці методи вимагав застосувати проти селян нарком земельних справ УСРР О. Шліхтер, який влітку 1929 р. виїхав для обстеження ситуації в Ізяславському та Славутському районах Шепетівської округи [9]. Що цікаво, в результаті обстеження даних районів було виявлено, що село Колом'є (140 дворів) під час проведення радянською владою землевпорядкування було записано, як земельна община з хуторським використанням землі. Очевидно, що подібна ситуація не могла не викликати гнів наркома, який був ярим прихильником жорстокої продовольчої диктатури та кругової поруки [10]. Власне тому у своєму звіті О. Шліхтер підкреслив, що місцева влада не робить жодних кроків в бік ліквідації хуторів навколо цього села.

Окремі підходи радянською владою було застосовано щодо куркулів. В першу чергу було складено переліки куркульсько-заможних господарств, що становили 7-10% від загальної кількості селянських господарств. Так, наприклад, згідно таких переліків, складених в березні-липні 1929 р., в 17 селах Славутського району нараховувалося 232 т.зв. «куркульських господарства». Зокрема, в селі Баранне – 15, Варварівка – 12, Головлі – 10, Дідова Горі – 11,

Колом'є – 7, Комарівка – 2, Корчик – 37, Кривин – 10, Крупець – 18, Миньківці – 25, Нетішин – 20, Перемишель – 6, Полянсь – 14, Сільце – 4, Стригани-Ріпище – 4, Улашанівка – 16, Хутір – 21 [11]. Саме на такі заможні господарства було покладено обов'язок забезпечення до 80% обсягу плану хлібозаготівлі. При цьому проводилася експертна оцінка кожного заможного господарства і лише після цього на нього накладалося "тверде завдання" по здачі кількості хліба. Однак при цьому до складу експертних комісій входили лише представники бідняків та наймитів і власне тому визначальну роль в експертних висновках відігравала не реальна ситуація, а психологічний фактор – заздрість.

30 січня 1930 р. ЦК ВКП(б), приймає постанову "Про заходи з ліквідації куркульських господарств у районах суцільної колективізації". На цю постанову доволі швидко відреагувала місцеві більшовики-активісти. Зокрема, вже 6 лютого 1930 р. Бюро Шепетівського окружного КП(б)У приймає рішення «негайно приступити до складання орієнтовних поіменних списків куркульства по селах» [12]. В той же день пленум Горицької сільради Славутського району оголошує бойкот заможним селянам та постановляє: а) кожному куркульському господарству залишити в користування не більше 3-х десятин землі; б) передати в користування артіль всі господарські будівлі, живий і неживий реманент куркулів; в) просити керівні органи вислати з села злісних куркулів, які виступають проти колективізації [13]. Подібні рішення були прийняті й сільрадами інших сіл Ганнопільського та Славутського районів. Так, наприклад, згідно рішень сільрад сіл Головлі та Дяків протягом березня 1930 р. колективізовано було все майно 80 родин заможних селян, а їх самих виселили поза межі колгоспів [14].

На тлі політики "розкуркулення" активної ходи набрала кампанія з колективізації села. Зокрема 5 січня 1930 р. ЦК ВКП(б) приймає постанову "Про темпи колективізації і заходи допомоги держави колгоспному будівництву". Згідно цієї постанови процес колективізації мав бути завершений лише навесні 1932 р. [15]. Однак на місцевому рівні окружні та районні комітети КП(б)У в запопадливому бажанні вислужитися приймають рішення

про пришвидшення темпів колективізації. Так, наприклад, Шепетівський окружний комітет КП(б)У прийняв постанову про колективізацію протягом весни 1930 р. 75% селянських господарств округи, а до жовтня довести цю кількість до 100% [16]. Щоправда в Славутському районі до вересня 1930 р. у 16 колгоспів вдалося об'єднати лише 823 селянських господарства (12,7 %), куркулів залишилося 0,5 %. [17]. Більш того, станом на 25 травня 1931 р. в районі вдалося колективізувати в 85 колгоспів лише 7507 селянських господарств (49,6 %) [18].

Ще далі пішли в своїх рішеннях центральні органи виконавчої влади України. Так, наприклад, 7 грудня 1929 р. спільним рішенням Наркомзему УСРР та Укрколгоспцентру було запропоновано усупільнити не лише селянську землю, але й домашню худобу та птицю [19].

Власне останнє рішення викликало найбільшу хвилю обурення, при чому в жіночому середовищі села. Селянки, яким нічого не залишали для годування дітей, повстали відстоюючи право на власну корову, дрібну худобу та птицю. Найбільшого розмаху випадки громадської непокори та відкритого збройного протистояння селянства набрали в лютому 1930 р., коли відбулося відкрите повстання селян Шепетівської округи.

Зокрема 24 лютого 1930 р. Шепетівський окрпартком панічно сповіщав ВУЦВК, що «у прикордонному Плужнянському районі виникло масове хвилювання, що охопило 13 сіл. Натовпи, переважно з жінок, під керівництвом куркулів, церковників висувають вимоги: відкриття церкви, ліквідації колективів, повернення громадського реманенту та насіння. В окремих селах натовпи налічували до 400 чоловік, було здійснено побиття активістів» [20]. А вже 26 лютого голова ВУЦВК Г.Петровський та секретар ЦК КП(б)У П. Любченко, нажахані розмахом селянського повстання в прикордонних округах, надсилають термінову телефонограму до Москви, до ЦК ВКП(б). Описуючи ситуацію вони відзначають, що «причина руху – недостатня підготовка в окремих селах колективізації форсованими темпами (усупільнення реманенту, посівматеріалу у дводенний строк при рішенні

зборів, що не мали кворуму); головотесність комсомольців, які здійснювали збирання вторинної сировини фактично шляхом масових обшуків дворів» [21].

Доволі швидко антирадянське повстання поширилося практично по всіх районах Шепетівської округи. Вже 28 лютого 1930 р. активно виступили жителі Берездова, очолювані вчителем з с. Зубівщина – Г. Денесюком. Фактично протягом 3-4 березня в антирадянський рух активно включилися селяни з сіл Печиводи, Піддубці, Тростянець, Улашанівка, Хоняків, а вже з 5 березня повстали села – Волиця, Голики, Головлі, Губельці, Жуків, Клепачі, Лисиче, Манятин, Мухарів, Ногачівка, Пашуки, Плоска, Понора, Пузирки, Великий та Малий Скнит, Татарівка, Хоняківські Поруби; з 7-9 березня – Великий Правутин та Нараївка [22]. Основними проявами непокори селян стали не лише демонстрації жінок, спроби перейти радянсько-польський кордон, підпалення майна та побиття самих радянських активістів [23], розбирання колгоспного та спілчанського майна, але й висунення певних суспільно-політичних вимог (введення в школах вивчення Закону Божого, надання державної підтримки церкві, звільнення арештованих за т.зв. «контрреволюційну діяльність») [24]. Врешті-решт в цей же час радянська влада з жахом помічає, що обертів набирає надходження інформації «о массовом развале и роспуске колхозов» [25]. Загалом протягом лютого-березня 1930 р. антибільшовицьким постанням було охоплено 63% населених пунктів Шепетівської округи [26].

У відповідь більшовицька влада кидає на придушення селян відділи 20 прикордонного загону, міліцію, сили окружної партійної організації (200 осіб), загони як місцевих комсомольців та більшовиків, так і спеціально надісланих з Києва та Харкова. Їхніми зусиллями всі повсталі села було поділено на 2 категорії – повсталі та співчуваючі – та оточено оперативними групами й військами ДПУ. Наприклад, в Славутському районі до категорії повсталих віднесено було Нетішин, Солов'є, Сільце та Хоровиця, а до категорії співчуваючих – Голики, Варварівка, Стригани, Колом'є, Баранне, Полян [27]. Таким чином, під тиском владних репресій та, як відзначив голова ДПУ УСРР В. Балицький, завдяки «решительным действиям оперативных групп и войск

ГПУ» і «в деяких місцях з використанням зброї» повстання поступово вдається придушити вже до кінця березня 1930 р. [28]. Тим не менше, згідно довідки інформаційного відділу ОДПУ, окремі прояви антибільшовицьких заворушень спостерігалися до кінця травня 1930 р. в більш як 19% сіл Шепетівської округи. Особливо активним було селянство Ганнопільщини.

Репресивні заходи на місцях активно підтримуються й вищим партійним керівництвом України. Так, Політбюро ЦК КП(б)У ухвалює проведення наступних заходів: «а) розроблений ДПУ УСРР план проведення в прикордонних округах операції з вилучення куркульських контрреволюціонерів і шпигунських елементів затвердити; б) терміново відрядити до 13 округів 400 працівників на два місяці на допомогу місцевим парторганізаціям...; в) унаслідок масових неподобств, допущених у Шепетівському окрузі під час проведення колективізації, і явно незадовільного керівництва, окружкому після заспокоєння в окрузі викликати секретаря ОПК т. Пилипенка для повідомлення ЦК; г) доручити т. Косіору скласти проект листа окружкомам і райпарткомам з питання про перегини під час колективізації; г) доручити т. Хвилі терміново розробити питання про поліпшення роботи преси в прикордоноокругах і про збільшення розміру газет; д) визнаючи за потрібне поліпшити матеріальне становище міліціонерів, доручити: НКТоргу збільшити хлібну норму; РНК терміново розглянути питання про збільшення ставок; Доручити РНК розглянути питання про воєнізацію міліції» [29].

В зв'язку з ліквідацією селянських антибільшовицьких виступів, вже в вересні 1930 р. радянська влада робить третю спробу колективізувати сільське господарство. Зокрема, 24 вересня 1930 р. ЦК ВКП(б) надсилає до ЦК КП(б)У та обкомів України директиву "Про колективізацію", якою вимагалось "добитися вирішальних зрушень у справі організації нового потужного піднесення колгоспного руху". Власне в рамках даних директив та постанов, в грудні 1930 р. на пленумі ЦК КП(б)У приймається резолюція, в якій зазначається: "Боротьба за колективізацію є насамперед боротьбою проти куркуля, головного запеклого ворога колективізації ..." [30]. Так, наприклад,

станом на 1 жовтня в Ганнопільському районі насильним методом зорганізовано було 8 нових колгоспів [31]. В результаті, якщо станом на 20 жовтня загальна чисельність колгоспів в районі становила 27 господарств, то вже на 12 листопада зростає до 38 колгоспів та 14 ініціативних колективних груп [32].

Отже, вже з кінця 1930 р. розпочинається нова хвиля примусової колективізації. При цьому, оскільки основну масу «куркулів» було знищено в попередні роки, до цієї соціальної верстви місцева влада починає зараховувати усіх, хто відмовлявся добровільно вступати до колгоспу. Більш того, на місцевому рівні, у середовищі партійних чиновників, все більшої популярності набувають ідеї насильної колективізації. Наприклад, подібних ідей дотримувалися представники Вінницького окркомун КП(б)У Перловський та Наронін, які під час перевірки стану колгоспу та села Іванівка, рекомендували іванівському керівництву «требуйте, душа з них долой [...] Ви ж в колективі, а держава допомагає колгоспам» [33]. Ці ідеї знайшли своє відображення в нормах обов'язкової здачі сільськогосподарської продукції. Так, якщо колгосп з 1 га поля мав здати 4 тони картоплі, то селянина-одноосібник – 5 тонн. Більш того, селяни одноосібники, згідно рішення Славутського райвиконкому, мали здати державі 90% зібраного ними льону, 60% картоплі та соломи [34].

Тим не менше добитися повальної колективізації керівництву Ганнопільського та Славутського районів не вдалося. Так, наприклад, якщо станом на весну 1930 р. колективізовано було лише 8,3% сільських господарств Славутського району, то на середину липня 1931 р. цей відсоток зріс лише до 51% [35].

Остаточно руки місцевим представникам влади розв'язали з'їзди рад – XII Всеукраїнський та VI СРСР. За результатами даних з'їздів було вирішено «рішуче провести ліквідацію куркуля як класу» [36] та визначено, що єдиною мірою кількісних і якісних показників роботи в громадському господарстві було визначено – трудовень. Впровадження даних рішень ще більше вдарило по заможності села. Зокрема, за свідченням генерального секретаря ЦК КП(б)У

С. Косіора, більш як половина колгоспів України вже у 1931 р. не видала селянам за трудові нічого [37]. Так, наприклад, в липні 1931 р. в протоколі засідання Славутського райвиконкому було зазначено, що в колгоспах району «належним чином не налагоджено обліку праці, не роздано трудові книжки і в книжках не впроваджено записів» [38]. Таким чином єдиною надією на існування для колгоспника стає його невеличка присадибна ділянка. Як результат селянин «кидає колгоспівську роботу – йде обробляти свій город» [39].

До певної міри заходом до поборення протидії селянства стало впровадження постановою ВУЦВК від 3 лютого 1931 р. укрупнення районів та сіл [40]. В результаті цього відбулася ліквідація хуторів та присілків. При цьому, як правило, присілки одних сіл приєднувалися до інших сіл. Так, наприклад, в липні 1931 р., попри спротив селянства, до села Бачманівка було приєднано присілок с. Міньківці «Синява», натомість присілки с. Бачманівка були приєднані до с. Пашуки, Хутір та Корчик [41].

Власне в цих умовах руйнування сільського господарства московське керівництво приймає новий план хлібозаготівлі. Для України визначено було з врожаю 1930 р. зібрати 440 млн. пудів (7 млн. 200 тис. тон) хлібу. Під тиском комуністичної влади з України до 1 червня 1931 р. викачали 477 млн. пудів (7 млн. 800 тис. тон) хлібу [42].

Підсумовуючи заходи радянської влади протягом 1931 року не можна не відзначити, що рівень виконання Україною хлібозаготівлі з врожаю 1931 р. виявився найнижчим серед інших зернових районів СРСР. І це при тому що адміністративний тиск зі сторони держави тут був незрівнянно сильнішим. Так, наприклад, на засіданні Славутського Райвиконкому 24 липня 1931 р. було постановлено – «обмежити помол зерна селянством на млинах розташованих на терені с/ради», заборонити продаж зерна на приватному ринку [43]. Таким чином радянська влада розпочала процес фізичного знищення ринку, шляхом вилучення з сільської місцевості всіх запасів хліба.

Принагідно слід відзначити, що на стан виконання завдання з хлібозаготівлі Славутським районом вплинули природні чинники – град, яким вибило посіви на 1000 га [44]. Незважаючи на це район мав здати з постраждалих земель 580 пудів (9 500 кг) хлібу [45]. Загалом, вже 12 вересня 1931 р. представник Славутського райвиконкому Балдер констатує, що темпи хлібозаготівлі загрозливі та не забезпечують виконання плану. Так, наприклад, по району хлібозаготівлю було виконано на 46,7%. Зокрема колгоспи виконали на 47,9%, контрактанти – 46,4%, твердоздатчики – на 54% [46]. При цьому найбільш відставали в виконанні більшовицького плану села Хутор, Мухарів, Клепачі, Красностав, Довжки [47]. Так, наприклад, в Клепачах станом на 22 вересня 1931 р. вдалося забезпечити план хлібозаготівлі лише на 30% [48]. Не покращилися ці показники й в послідуючі місяці. Зокрема 12 листопада 1931 р. завідуючий районним відділом постачання Балдер та представник Всеукраїнської контори «Союзхліб» Гутік вказують, що села Славутського району виконали план хлібозаготівлі лише на 75,5% [49].

Поряд з невиконанням хлібозаготівельного плану більшовицької держави, Україна в недостатній мірі змогла виконати й інші завдання комуністичної влади. Так, не було виконано плану з м'ясозаготівлі, що було пов'язано зі зменшенням поголів'я худоби, а, в першу чергу, великої рогатої. Так, наприклад, в вересні 1931 р. завідувач Славутського районного земельного відділу Корнейчук відзначив, значне зменшення поголів'я худоби в приватному секторі «з приводу знищення молодняка ... (тайний убій худоби)» [50]. Як результат, по району план м'ясозаготівлі було виконано лише на 56,7%. Більш того, за свідченням вище згаданого Балдера, окремі села взагалі майже припинили м'ясозаготівельну роботу.

В не менш загрозливому стані знаходилася й ситуації з посівом озимини, заготівлею картоплі та збором мобілізаційних коштів, оскільки селяни просто бойкотували ці заходи, говорячи, що «радянська влада душить селян, накладаючи на нього стільки податків та хліба, що це ніколи неможливо виконати» [51]. Наприклад, завдання з заготівлі картоплі селяни Славутчини

з змогли виконати лише на 30% [52], а план мобілізації коштів, який фактично був вилучення заробленого селянином в попередні роки, по Славутському району, станом на 1 жовтня 1931 р., було виконано лише на 66,7% [53]. Зокрема найменше коштів по сільськогосподарському податку було зібрано в Берездові (40%), Нетішині (56%), Перемишлі (36%), Потеребі (29%) та Цвітосі (36%); по сільськогосподарській позиції – в Ганнополі (40%), Глинниках (48%), Колом'є (35%), Печиводах (10%), Сільцю (34%) та Стриганах (20%) [54]. Що більше, 23 жовтня 1931 р., під час чергового засідання Славутського райвиконкому, було відзначено, що рівень виконання завдань радянської влади селянами району невпинно знижується. Так, наприклад, за дві декади жовтня 1931 р. мобілізація коштів (с/г податок, страхування та позика) були виконані в Берездові лише на 13,8%, в Волиці – на 12%, в Головлях – 9%, Дякові – 15%, Киликиєві – 6%, Корчику – 6,6%, Красноставі – 6%, Жукові та Ногачівці – на 11,5%, Хоростку – 11%, Малому Правутині – 12%, Досині – 9,3% та Піддубцях – на 15% [55].

З огляду на це Славутський райвиконком знову висилає в села району т.зв. буксирні бригади та «весь радянсько-кооперативний актив та робітників хозорганізацій» яким дозволяється «застосувати постанову Уряду від 4/IX-1930 р. на основі якої надається право вилучення землі та конфіскації с/г реманенту з передачею такого до колгоспів» [56]. Крім того було оголошено проведення з 10 по 25 вересня 1931 р. по всьому Славутському району т.зв. «штурмового декадника», під час якого на м'ясо було здано фактично всю худобу селян-одноосібників [57]. Попри це, вже 12 листопада 1931 р. радянська влада постановляє затвердити на наступні 15 місяців план з м'ясозаготівлі у розмірі 2627 тонн [58].

У випадку, якщо селянин не мав змоги виконати покладені на нього зобов'язання більшовицька влада конфісковувала та розпродувала все його майно, від хати до рушника [59]. Поряд з цими заходами було здійснено остаточне прикріплення селянина до землі та колгоспу, перетворення його фактично на кріпака радянської держави. Так, наприклад, на засіданні Славутського райвиконкому, від 29 вересня 1931 р., було прийнято постанову

яка забороняла організаціям наймати в робітники селянина, без спеціального на те дозволу правління колгоспу та інспектури праці [60].

Ще більш жорсткіші міри було прийнято Славутським райвиконкомом 22 жовтня 1931 р. Зокрема було постановлено, до максимального виконання поставлених планів, зняти з фінансування Берездівську, Волицьку, Глинницьку, Досінську, Киликиївську, Красноставську, Крупецьку, Лисичанську, Мирутинську, Ногачівську, Перемишельську, Печиводську, Піддубецьку, Велико та Мало Правутинську, Прикордонно Улашанівську та Хоростоцьку сільради, а з листопада 1931 р. – Бачманівську, Клепацьку, Кутківську та Мухарівську сільради. Більш того заступнику голови Славутського райвиконкому Колежуку було доручено застосування «фінансових репресій до с/рад та організацій» [61]. Крім того в листопаді 1931 р. в Славуті сформовано Спецтрійку у складі завідувача Райпостачем Балдера, бухгалтера Коопспілки Шиманського та представника Колгоспспілки Соломенюка, яким доручено було до 15 листопада забезпечити виконання плану хлібозаготівлі [62].

У відповідь селянство переходить від форм пасивного опору хлібозаготівлі та іншим завданням комуно-більшовицької влади, до активної боротьби з членами буксирних бригад та сільським партійним активом. Так, наприклад, згідно даних Укрколгоспцентру, в Славутському районі протягом жовтня було спалено 25 господарств місцевих радянських активістів [63]. На активну протидію селянства Славутчини радянській владі також вказує й секретно-політичний відділ ДПУ України, зазначаючи, що «роблять організовану протидію колгоспному будівництву шляхом діяльності контрреволюційних угруповань в середині колгоспів». А діяльність цих угруповань «йде по лінії зриву господарсько-політичних кампаній, посилення антирадянської пропаганди, поширення провокаційних чуток з ціллю створення антиколгоспних настроїв та явного шкідництва» [64].

Підсумовуючи дану розвідку слід зазначити, що вже наприкінці 1931 р. створена більшовицьким режимом ситуація на західних теренах Шепетівської округи набула загрозливого характеру. Як результат, у послідуочі роки

комуністичною владою було застосовано масові репресії, які мали на меті остаточно зламати хребет селянській непокорі. Найбільш жахливим проявом даних репресій став запроваджений в 1932-1933 рр. Голодомор.

Джерела та література.

- 1.** Терновий В. Це було на Славутчині в 30-х...: Публіцист.-докум. вид. – Славута, 1993;
- Поліщук І., Глашанець Д. Нариси історії Правутинів. – Славута, 1995.– С. 43-44; Ковальчук С., Ковальчук А. Славута. Минуле і сучасне. – К., 2003. – С. 99-103;
- 2.** Гірка пам'ять Славутчини. Збірник спогадів, документів, матеріалів про історичні події Голодомору 1932-1933 років у Славутському районі Хмельницької області. – Славута, 2008. – 124 с.;
- 3.** Державний архів Хмельницької області. путівник. – Львів, 1964. – С.271;
- 4.** Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Док. и материалы. – Т.1. – М.,1999. – С.14;
- 5.** Документы свидетельствуют. Из истории деревни накануне и в ходе коллективизации 1927-1932 гг. – М., 1989. – С.21; Кульчицкий С.В. "Гамівна сорочка" колгоспу на українському хліборобі // Україна і Росія в історичній ретроспективі. Т.2: Радянський проект для України. – К., 2004. – С.75-76;
- 6.** Центральний державний архів громадських об'єднань України (Далі – ЦДАГО України). – Ф.1. – Оп.20. – Спр.2532. – Арк.1-3;
- 7.** Бюлетень Окружного Виконавчого комітету рад Шепетівщини. – Шепетівка, 1928. – № 4. – С.10;
- 8.** Центральний архів Федеральної служби безпеки Російської Федерації (Далі – ЦА ФСБ РФ). – Ф.2. – Оп.7. – Спр.523. – Арк.10-23;
- 9.** Жук А. М. О роли землеустройства в период коллективизации (из поездки Наркомзема УССР А.Г.Шлихтера по некоторым районам современной Хмельниччины) // Тези доповідей подільської історико-краєзнавчої конференції. – Хм., 1965. – С.33;
- 10.** Толстых И.В. А.Г.Шлихтер (Schlichter) // Питання німецької історії. – Дніпропетровськ, 2008;
- 11.** Матвеев А. Репресивна політика щодо заможного селянства на Славутчині // Сангушківські читання. Зб. наук. праць I Всеукр. наук. конференції. – Львів, 2004. – С.57-58;
- 12.** ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.20. – Спр.4134. – Арк.14-17;
- 13.** Державний архів Хмельницької області (Далі – ДАХО). – Ф.Р-659. – Оп. 1. – Спр. 1124. – Арк. 17-18;
- 14.** Там само. – Спр. 797. – Арк.14; Спр.1124. – Арк.6;
- 15.** Кульчицкий С. В. Голодомор 1932-1933 рр. як геноцид: труднощі усвідомлення. – К., 2007. – С.122;
- 16.** Голод 1932-1933 років в Україні: причини та наслідки. – К., 2003. – С.361;
- 17.**

ДАХО. – Ф.П-364. – Оп.1. – Спр.229. – Арк.17; **18.** Там само. – Спр.228. – Арк.15; **19.** Піджарий Ф. Д. Діяльність Комуністичної партії України по створенню і зміцненню колгоспного ладу. – Харків, 1973. – С.57; **20.** Трагедия советской деревни.. – Т.2. – С.833; **21.** ЦА ФСБ РФ. – Ф.2. – Оп.8. – Спр.232. – Арк.72; **22.** ДАХО. – Ф.П-458. – Оп.1. – Спр.326. – Арк.16; ЦА ФСБ РФ. – Ф.2. – Оп.8. – Спр.232. – Арк.101-101а; **23.** ДАХО. – Ф.П-458. – Оп.1. – Спр.326. – Арк.25, 26; **24.** Там само. – Ф.П-459. – Оп.1. – Спр.47, арк.68-69,90-92,95,99; **25.** Державний архів Вінницької області. – Ф.П-29. – Оп.1. – Спр.577. – Арк. 134-137; **26.** Російський державний архів економіки (Далі – РДАЕ). – Ф.7486. – Оп.37. – Спр.132. – Арк.50-51; **27.** ДАХО. – Ф.П-458. – Оп.1. – Спр.324. – Арк.45, 45зв.; **28.** Там само. – Ф.П-458. – Оп.1. – Спр.326. – Арк.19, 21; ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп.20. – Спр.3184. – Арк.54, 55, 62-74; **29.** Голод 1932-1933 років в Україні. – С.374; **30.** Комуністична партія України в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК. – К., 1976. – Т.1. – С.709; **31.** Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (Далі – ЦДАВО України). – Ф.257. – Оп.1. – Спр.1063. – Арк.341-341зв.; **32.** Там само. – Арк. 370-370зв.; Спр. 1064. – Арк. 75-75зв.; **33.** ДАХО. – Ф.П-458. – Оп.1. – Спр.331. – Арк. 23-25.; **34.** ЦДАВО України. – Ф.1. – Оп.7. – Спр.1409. – Арк. 45-47; **35.** Там само. – Арк.70; **36.** Кульчицький С. В. Голодомор 1932-1933 рр.. – С. 169; **37.** Там само. – С.183; **38.** ЦДАВО України. – Ф.1. – Оп.7. – Спр.1409. – Арк.70-83; **39.** ДАХО. – Ф.П-458. – Оп.1. – Спр.331. – Арк. 25; **40.** Збірник узаконень УРСР. – 1931. – № 33. – С. 58 – 60; **41.** ЦДАВО України. – Ф.1. – Оп.7. – Спр.1409. – Арк.64-67; **42.** Кульчицький С. В. Голодомор 1932-1933 рр.. – С.186; **43.** ЦДАВО України. – Ф.1. – Оп.7. – Спр.1409. – Арк. 69; **44.** Там само. – Арк.70-83; **45.** Там само. – Арк.64-67; **46.** Там само. – Арк. 33-37; **47.** Там само. – Арк. 58-61; **48.** Там само. – Арк. 38-39; **49.** Там само. – Арк.1-7; **50.** Там само. – Арк. 54; **51.** ДАХО. – Ф.Р-6193. – Оп.12. – Спр.П-12696. – Арк.37; **52.** Там само. – Арк.37; **53.** ЦДАВО України. – Ф.1. – Оп.7. – Спр.1409. – Арк. 13-15; **54.** Там само. – Арк. 30-31; **55.** Там само. – Арк. 30-33; **56.** Там само. – Арк. 16-23; **57.** Там само. – Арк. 14-15, 55-59; **58.** Там само. – Арк. 60-61; **59.** Там само. – Арк.2-5; **60.** ДАХО. – Ф.Р-1229. – Оп.1. – Спр.18. – Арк.69; **61.** ЦДАВО України. – Ф.1. – Оп.7. – Спр.1409. – Арк. 60-61; **62.** Там само. – Арк. 8-10, 20-23; **63.** Там само. – Арк.1-7; **64.** ЦДАВО України. – Ф.559. – Оп.1. – Спр.1657. – Арк.34-40; РДАЕ. – Ф.7486. – Оп.37. – Спр.235. – Арк.27.